

ПСИХОЛОГО–ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ РЕЛІГІЙНОЇ ПРОТИДІЇ СУЇЦИДАЛЬНИМ ТЕНДЕНЦІЯМ У СЕРЕДОВИЩІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Oliiynk A. V. Psychological and pedagogical means of religious counteraction to suicidal tendencies within student's environment / A. V. Oliiynk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 37. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – P. 256–267.

A. V. Oliiynk. Psychological and pedagogical means of religious counteraction to suicidal tendencies within student's environment. As a result of the profound scientific-psychological studying of the suicide problem it has been proved that the destruction, loss of ideals and valuable orientations that elucidate the life perspective of a personality are the determinative outlook basis of the suicide-threatening socio-psychological disadaptation within a microsocal conflict. And the research of the religious faith psychological aspects as the predominant outlook formation factor resisting suicidal tendencies among student youth will promote the development of the effective psychological, pedagogical, psychopreventive and psychocorrective antisuicidal methods.

It is proved that counterpoising the rational approach to life, according to some scientific research, life practice, genuine belief in God prevent from existing anxiety, fear and despair (which are the psychological factors of suicides), became individuals' utmost authority that promises them rescue from evil threat and death, inspires life, strength, joy, optimistic hopes for future.

The necessity to implement special educational programs in the modern students' environment is proved. The programs are aimed at antisuicidal humanistic existence senses, declared by religion. Such programs are to prevent and correct cruelty, aloofness, paying special attention to the activities of destructive cults, totalitarian sects and groups popularizing autodestructive ideology (leading to suicides); to resist these tendencies.

It is concluded, that the problem of psychoprevention of suicidal tendencies should be solved at the level of the whole society; it can be done by means of adopting and keeping humanistic and religious moral values by citizens, «awakening» humanistic social consciousness.

Key words: suicide, suicidal tendencies, destructiveness, autodestructiveness, psychological and pedagogical means, student youth, psychological preventive measures, antisuicidal humanistic notions.

А. В. Олійник. Психолого-педагогічні засоби релігійної протидії суїцидальним тенденціям у середовищі студентської молоді. У результаті поглибленого науково-психологічного вивчення проблеми доведено, що руйнування, втрата ідеалів, ціннісних орієнтацій, які висвітлюють особистості життєву перспективу, є визначальною світоглядною основою суїцидонебезпечної соціально-психологічної дезадаптації в умовах мікросоціального конфлікту і дослідження психологічних аспектів релігійної віри як визначального світоглядного чинника протидії суїцидальним тенденціям у середовищі студентської молоді та сприятиме розробці дієвих психолого-педагогічних, психопрофілактичних і психокорекційних антисуїцидальних методик.

Обґрунтовано, що на противагу раціональному підходу до життя щира віра в Бога убезпечує від екзистенційної тривоги, страху та відчаю (які є психологічними чинниками суїцидальності), допомагає індивідам психологічно укорінитись у найвищий авторитет, який обіцяє їм порятунком від загрози зла та смерті, вселяє життєву наснагу, радість буття, оптимістичне сподівання на майбутнє.

Доведено необхідність впровадження у середовище сучасної студентської молоді навчально-виховних програм, спрямованих на декларовані релігією антисуїцидальні гуманістичні смисли існування, і відтак – профілактики і корекції жорстокості, відчуженості, прояву особливої уваги до діяльності деструктивних культів, тоталітарних сект, об'єднань і груп, які пропагують аутодеструктивну ідеологію (яка сприяє суїцидальності), протидії цим тенденціям.

Зроблено висновок, що проблема психопрофілактики суїцидальних тенденцій повинна розв'язуватись на рівні усього суспільства: шляхом прийняття та дотримання громадянами гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей, «пробудження» гуманістичної суспільної свідомості.

Ключові поняття: суїцид, суїцидальні тенденції, деструктивність, аутодеструктивність, психолого-педагогічні засоби, студентська молодь, психопрофілактика, антисуїцидальні гуманістичні смисли існування.

А. В. Олейник. Психолого-педагогические средства религиозно-противодействия суицидальным тенденциям в среде студенческой молодежи. Впоследствии углублённого научно-психологического изучения проблемы доказано, что разрушение, потеря идеалов, ценностных ориентаций, которые освещают личности жизненную перспективу, является определяющей мировоззренческой основой суицидоопасной социально-психологической дезадаптации в условиях микросоциального конфликта и исследования психологических аспектов религиозной веры как определяющего мировоззренческого фактора противодействия суицидальным тенденциям в среде студенческой молодежи и будет способствовать разработке действенных психолого-педагогических, психопрофилактических и психокоррекционных антисуицидальных методик.

Обоснованно, что в противовес рациональному подходу к жизни искренняя вера в Бога ограждает от тревоги экзистенции, страха и отчаяния (которые являются психологическими факторами суицидальности), помогает индивидуумам психологически укорениться у наивысший авторитет, который обещает им спасение от угрозы зла и смерти, вселяет жизненное воодушевление, радость существования, оптимистическую надежду на будущее.

Доказана необходимость внедрения в среду современной студенческой молодежи учебно-воспитательных программ, направленных на декларируемые религией антисуицидальные гуманистические смыслы существования, и следовательно – профилактики и коррекции жестокости, отчужденности, проявления особенного внимания к деятельности деструктивных культов, тоталитарных сект, объединений и групп, которые пропагандируют аутодеструктивную идеологию (которая способствует суицидальности), противодействия этим тенденциям.

Сделан вывод, что проблема психопрофилактики суицидальных тенденций должна решаться на уровне всего общества: путём принятия и сдерживания гражданами гуманистически-религиозных духовно-моральных ценностей, «пробуждения» гуманистического общественного сознания.

Ключевые понятия: суицид, суицидальные тенденции, деструктивность, аутодеструктивность, психолого-педагогические средства, студенческая молодёжь, психопрофилактика, антисуицидальные гуманистические смыслы существования.

Постановка проблеми. Незважаючи на усю ефективність існуючих на сьогоднішній день методів психопрофілактики та корекції суїцидальності, чисельність аутодеструктивних дій у світі продовжує зростати, причому серед різних категорій населення. Психопрофілактика та корекція суїцидальних тенденцій – вкрай складна проблема: для різних груп аутодеструктивних осіб необхідні різні підходи з урахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей та детермінант виникнення саморуйнівних настроїв.

Віра в Бога є потужним антисуїцидальним чинником. Звичайно, це аж ніяк не є підставою для тверджень, що релігійна віра являє собою абсолютну панацею від серйозних розчарувань, депресивних екзистенційних переживань, суїцидальності (ці психологічні стани – результат складної взаємодії багатьох факторів, серед яких і ендогенні, що спричиняють різноманітні розлади емоційної сфери, психіки особистості) [7, с. 19–24, с. 162–210]. Але якщо віра в Бога все-таки рятує більшість від страждань екзистенційного абсурду, глибоких особистісних переживань, розчарувань, депресій, які є сприятливими щодо суїцидальності, то це є вагомою підставою для констатації її висо-

кої психопрофілактичної ефективності у протидії суїцидальним тенденціям.

Релігійна віра посідає вагоме місце у духовному житті сучасної української молоді. Зазначений факт, а також її виразне гуманістичне життєве налаштування свідчить про те, що наше суспільство володіє потужним потенціалом протидії аутодеструктивності.

Ефективність психопрофілактики та психотерапії суїцидальності засобами релігії (прикладом якої є логотерапія В.Е. Франкла) полягає у гармонізації та інтеграції психіки людини на основі високих екзистенційних смислів життя (суперсмислів), здатних вселяти життєву наснагу та радість існування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною базою дослідження стали: трактування релігійної віри як «вершини свідомості» – віри у високий сенс людського існування у концепції В.Г. Джемса; логотерапія В.Е. Франкла, концепції Е.З. Фромма, представників гуманістичної психології (А.Х. Маслоу, Г.У. Олпорта, К.Р. Роджерса) щодо антидеструктивного, антисуїцидального потенціалу віри в Бога, гуманістичних релігій; тлумачення могутньої життєдайності гуманістично-релігійних смислів існування в російській релігійній філософії (М.О. Бердяєв, Ф.М. Достоєвський, Л.М. Толстой, С.Л. Франк та ін.); психологія релігії В.П. Москальця (трактування релігійної віри як потужного антисуїцидального чинника) та ін.

Мета та завдання статті полягають у поглибленому обґрунтуванні проблеми антисуїцидального впливу релігійної віри, життєдайності релігійного смислу існування, розширенні науково-методичної бази психопрофілактики суїциду в середовищі сучасного студентства.

Виклад основного матеріалу. Проблема психопрофілактики суїцидальних тенденцій повинна розв'язуватися на рівні всього суспільства шляхом пробудження гуманістичної свідомості громадян.

Могутність антисуїцидального впливу віри в Бога, на нашу думку, полягає не лише в самому факті релігійної кари за скоєне самогубство, боязні гріха, але, великою мірою, в орієнтації на високі духовні гуманістично-релігійні смисли життя, формування у людини віри в те, що вона не байдужа Богові, що Бог піклується про неї, а всі її проблеми, зокрема, й основна екзистенційна – неминучість смерті, скінченність земного буття, будуть благополучно розв'язані [6, с. 219–220]. Страх перед релігійним

покаранням за скоєний гріх є потужним чинником протидії аутодеструктивності, могутнім регулятором суїцидальної активності індивідів у популяції, але він не спроможний вселити гармонію у людську душу, а здатен породити у душі людини відчуття немічності, безпорадності щось змінити, що нерідко ускладнюється депресією та розчаруванням.

Свідоме невимушене прийняття та дотримання людьми високих гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей (зокрема, утвердження найвищою цінністю людське життя), прищеплення і розвиток віри в Бога у світських закладах було б вагомим кроком вперед у розв'язанні проблеми психопрофілактики суїцидальності. Реальним втіленням у життя гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей є орієнтація на автентичну добродійність, що ефективно протидіє деструктивності, являє собою фундаментальну основу життєдайних людських взаємин.

За даними соціологічних досліджень більшість громадян України очікує від релігії безкомпромісного утвердження в душах та людських взаєминах ідеалів, принципів, норм братньої любові, людяності, доброзичливості, милосердя, терпимості, справедливості, чесності, тобто гуманістичної тенденції оновлення душі як осередку Царства Божого, людських стосунків [6, с. 218]. І хоча реалії життя часто пов'язані з гіркими розчаруваннями щодо братньої любові, і сподіватися на абсолютне утвердження гуманістично-релігійних ідеалів у реальних взаєминах було б черговою утопією, в Україні все ж таки утверджується психолого-педагогічна тенденція релігійності, суть якої полягає у прийнятті та дотриманні високих гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей з потужним потенціалом протидії аутодеструктивності.

Світові релігії закликають людину до побудови життя на гуманістичних засадах (хоча гуманістичні тенденції у моральних вченнях різних релігій мають свою специфіку): доброзичливих міжособистісних взаємин, братерської любові, жертвовності, що протидіє відчуженості, агресії, сприятливих щодо формування суїцидальності. Зокрема, індуїзм закликає «не бути джерелом тривоги для інших ні діями свого тіла, ні думками, ні словами», буддизм – до «милосердя по відношенню до усіх живих істот, прагнення всезагального спасіння», іслам – віддавати «краще з того, що здобули і створили Ми вам на землі, адже ніколи ви не будете у благополуччі, якщо не віддаватимете того, що любите», іудаїзм, християнство – «люби ближнього як самого себе...» [3, с. 66–334].

Як зазначає А.Х. Маслоу, орієнтація на гуманістичні цінності, автентичну добротність є основною вродженою людською сутністю [11]. Відтак можна припустити, що незалежно від походження, індивідуальних особливостей, релігійності-нерелігійності, гуманістичний потенціал закладено у кожному із нас, необхідно лише його в собі відкрити та актуалізувати. Релігія, зорієнтовуючи на добротність у поведженні з іншими (Ендрю Емерсон назвав її матір'ю філантропії), допомагає людині віднайти Бога у власній душі, відкрити у собі цей потужний вітальний потенціал, показує шлях до самоспасіння. У цьому цілюща, антисуїцидальна міць добротності, до якої закликає релігія.

Науково доведено: глибока зацікавленість в інших, взаємодопомога, на яку налаштовує релігія, – цілюща, наділяє потужною духовною силою. Психологи, які працювали із військовополоненими, заручниками, біженцями, жертвами катастроф, зазначають, що вирішальний момент у їх одужанні – це співчуття, «видужання через взаємодопомогу» [5, с. 179–180].

Дослідження, проведені Пітером Бенсоном (Peter Benson, 1980) із колегами довели, що віруючим студентам притаманний вищий рівень гуманізму, альтруїзму порівняно з невіруючою молоддю (й відтак, згідно з нашим обґрунтуванням, – потужним потенціалом протидії суїцидальним тенденціям) [5, с. 603–604].

В унісон усьому вищезазначеному, слід ще раз підкреслити: «врятувати» стражденну душу людини від деструктивності (а відтак, і аутодеструктивності) спроможний вітальний, гуманістичний потенціал релігії шляхом пробудження її «гуманістичної совісті», що сприяє моральному вдосконаленню особистості.

У ході нашого емпіричного дослідження серед студентів, які назвали себе віруючими, прямі висловлювання на кшталт: «хочу отримати гідну освіту та у подальшому служити на благо інших», «у майбутньому хочу бути корисною людям», «захищати людей від злодіянь», які свідчать про прагнення до добротності (що, як зазначалося вище, суперечить формуванню суїцидальних тенденцій) було виявлено у 5,35% досліджуваних, серед невіруючих – у 2,13%. І хоча відмінності ці не є статистично значущими, все-таки гуманістичне налаштування переважає у середовищі релігійної молоді.

Потужним психопрофілактичним потенціалом протидії суїцидальним тенденціям володіє християнська віра: завдяки пропагуванню гуманістичних ідеалів добра, милосердя, любові, християнство набуло величезної життєдайної сили. Християнський альтруїзм – вершина гуманізму, ґрунтований на жертво-

ній любові до ближнього: любити – означає забути про себе. Про це свідчать слова Ісуса Христа: «Хто зберіг душу свою – втратить її, хто втратить її заради Мене – збереже її», промовляючи які, має на увазі любов до інших людей (Матф. 10 : 39). Християнська любов є єдиним засобом розв’язання життєвих суперечностей, вона долає жорсткі межі замкнутості, егоцентризму, егоїзму, передбачає всепрощення, співчуття, милосердя (що суперечить деструктивності, формуванню суїцидальних тенденцій), шлях до істинної свободи від зла: «любов довготерпляча, милосердна, позбавлена гордині та пихи, небайдужа, не шукає користі, недратівлива, не мислить зла, не радіє несправедливості, а радіє істині; усе прощає, усьому вірить, на все надіється, усе зносить» [2, с. 543].

Зовсім недавно психотерапевти остаточно переконалися в тому, що завжди доводили гуманістичні релігії: немає кращих ліків для душі, окрім любові, яка перетворює всю емоційну сферу людської психіки: люблячий радіє, а той, хто ненавидить, страждає та примножує зло [6, с. 189].

За переконанням Е.З. Фромма, щира любов до себе та іншого дає можливість людині долати почуття самотності й ізоляції (сприятливого щодо формування суїцидальних тенденцій) [12].

Потужним психопрофілактичним та психотерапевтичним ефектом у протидії формуванню «сприятливих» щодо суїцидальності невропатично-депресивних деструкцій у психіці людини володіє християнське трактування людського страждання. Страждання постає як шлях до самоповаги, доступний кожному. Саме в душі, гартованій стражданням, розкриваються активні людські чесноти – милосердя, здатність зносити поневіряння задля встановлення справедливості [3, с. 294].

Найкращими аргументами є життєві приклади мільйонів людей, які більш, ніж переконують: немає іншої, до такої міри потужної вітальної, життєдайної сили, яка допомогла б вистояти, не зламатись у нелюдських умовах існування нацистських таборів, змиритися й прийняти те, що неможливо прийняти, врешті-решт, побачити смисл там, де, здавалося б, немає смислу, як релігійна віра. У бесідах зі студентською молоддю ми не виявили жодної незгоди з цим (причому, як серед віруючих, так і невіруючих!), незважаючи на те, що у людському житті відсутні зрозумілі, збагненні для людського розуму свідчення присутності божественних сил. Віра в Бога є єдиним могутнім світоглядним утворенням, яке розв’язує основну екзистенційну проблему людини – смертність, сповнює високим смислом існування,

вселяє надію на те, що Він переймається долею людства і кожної людини, допомагає збагнути й не втратити власну цінність, усвідомити всю велич покладеної на неї життєвої місії.

Ми намагаємося довести, що прийняття релігійного бачення життєвих негараздів, релігійного високодуховного способу життя (що приносить духовну втіху, релаксацію, гідність, душевний спокій та радість буття), не залишає місця для психічної кволості і немічі, що може завершитися суїцидом. Причому потужний потенціал протидії аутодеструктивності закладений у душевній організації кожного, а вибір належить зробити кожному з нас. Інакше кажучи, ми завжди обираємо між істинним та хибним. Вибираючи гармонію, щастя та добробут власними основоположними принципами тут і зараз (до чого закликає віра в Бога), ми наділяємо їх силою, яка вибудовує та спрямовує наше життя, забезпечує надійний імунітет у боротьбі з суїцидальними настроями (як не дивно, з цим не можуть не погодитися навіть невіруючі).

Відтак, найвище призначення людини – духовність, яка вимагає відкритості, толерантності, милосердя, гуманності, любові, всепрощення – повного підкорення свого життя чеснотам, які, будучи всезагальним благом, протидіють формуванню аутодеструктивності.

Аналіз результатів нашого емпіричного дослідження засвідчив наявність стурбованості серед опитаної студентської молоді (причому як віруючої, так і невіруючої) падінням рівня гуманності, толерантності, доброзичливості серед населення, зростанням рівня суїцидальності. 63% віруючих і 37% невіруючих студентів, присутніх під час наших невимушених бесід щодо антисуїцидального впливу гуманістично налаштованих релігій, погодилися з думкою про те, що глибинним джерелом аутодеструктивних потягів сучасної молоді є наростання відчуженості, агресії у міжособистісних взаєминах, надмірна егоїстична зосередженість більшістю виключно на власних меркантильних інтересах, й відтак – байдужості до проблем іншого, що суперечить релігійній етиці.

Незалежно від особливостей мотивації, дієва добродійна поведінка є благом не лише для тих, на кого вона спрямована, але й для її носія, оскільки забезпечує ефективність його стосунків, приносить йому вдовolenня, радість, душевний спокій, що суперечить формуванню суїцидальних тенденцій.

Необхідно добродійно, морально, благодібно ставитися до себе та інших як до істот, що належать Богу, любити себе та ін-

ших як Божих творінь. Саме така любов, позбавлена егоїстичних джерел, суперечить формуванню суїцидальних настроїв. Проте, у щиро віруючих навіть і не виникає подібних думок. І навпаки егоїзм суїцидента виливається у надто величезне презирство, зневагу та ненависть до себе, що є гріховним станом, запереченням Божого образу та подоби Божої в собі. Коли ж людина руйнує свою душу розпустою, пияцтвом, зневагою, злобою, ворожістю, неспинним бажанням помсти, вона скоює часткове самогубство й убивство, поводить ся неприпустимо з тим, що не лише їй належить, а перш за все призначене для вищих цілей. За переконанням філософа, самогубство за своєю природою є запереченням трьох вищих християнських чеснот – віри, надії і любові. Самогубець є людиною, яка втратила віру: Бог перестав бути для нього благою силою, що керує життям [1, с. 9].

Самогубство, без сумніву, є вбивством істоти, належної Богу, іншим людям, усьому світу [1, с. 14]. Саме тому глибоко віруюча людина убезпечена від впливу нищівної деструктивності: повсякчас пам'ятаючи про те, що вона створена за подобою та образом Божим, намагається жити й чинити високоморально, згідно із заповідями Бога, тим самим рятуючи себе ж від себе.

У невимушеному спілкуванні зі студентами ми намагаємося довести потужну вітальну, життєдайну силу релігійної доброчинності, апелюючи до реальних життєвих ситуацій, науково-теоретичних доведень представників релігійної філософії (М.О. Бердяєва, Ф.М. Достоевського, В.В. Розанова, Б.М. Спінози, В.С. Соловйова, Л.М. Толстого А.Л. Швейцера, Л.І. Шестова, С.Л. Франка та ін.). Шлях до істинного сенсу життя Л.М. Толстой («врятуватись від самознищення можна лише живучи згідно із заповідями Божими, багато працювати, бути милосердними і толерантними»), Ф.М. Достоевський («совість без Бога є жах, може заблукати до найбільш аморального»), М.О. Бердяєв («боротьба проти саморуйнівних настроїв – це боротьба за подобу Божу в людині»), В.В. Розанов («релігійні цінності – це духовний життєствердний фундамент для існування людини»), В.С. Соловйов («смісл життя – в любові до Бога та людей, що сповнює існування цілісністю та повнотою») та інші вбачали в активному прилученні особистості до високих релігійних духовно-моральних цінностей як джерела життєдайної енергії, наснаги, спокою та гармонії [1; 4; 8; 9; 10].

У бесідах зі студентською молоддю ми повсякчас намагаємося довести, що людині вкрай необхідна віра в Бога як єдиний на

сьогоднішній день непохитний, орієнтир, що зберігає змістовність життя за будь-яких обставин. Неможливо віднайти щастя та гармонію у цінностях нестабільного, динамічного світу: більшість з тих, хто звів рахунки із життям, не вписалися в систему прийнятій у суспільстві цінностей, застосовуючи до себе критерії соціальної успішності.

Висновки і перспективи дослідження. Отже, психопрофілактика суїцидальних тенденцій у середовищі студентської молоді – надзвичайно складна й болісна для сьогодення проблема, яка повинна розв’язуватися на рівні усього суспільства шляхом прийняття та дотримання громадянами високих гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей, «пробудження» їх гуманістичної свідомості. Ефективність психопрофілактики суїцидальних тенденцій з використанням антисуїцидального потенціалу релігійної віри повинна носити системний та комплексний характер, ґрунтуватися на життєствердному релігійному тлумаченні життя як найвищої людської цінності, життєдайності трактування релігією негараздів, страждань, орієнтації на вищі гуманістично-релігійні духовно-моральні цінності існування, успішності релігійного розв’язання основної людської проблеми – скінченності життя, що є джерелом болісних екзистенційних переживань людини абсурдності існування. Забезпечення атмосфери становлення молоді на гуманістичних засадах, розвиток та заохочення їх соціально-благодійної ініціативи, залучення до гуманістично спрямованих тренінгів, семінарів, міжнародних духовно орієнтованих проєктів сприятиме прилученню до високих гуманістично-релігійних духовно-моральних цінностей, формуванню їх антисуїцидального імунітету.

Отримані результати не претендують на вичерпне висвітлення досліджуваної проблеми, а відкривають нові перспективи наукових досліджень антисуїцидального впливу релігійної віри: залишається актуальним дослідження глибинно-психологічних антисуїцидальних механізмів впливу віри в Бога, сповіді, молитви та інших духовних практик у протидії суїцидальності.

Список використаних джерел

1. Бердяев Н.О. О самоубийстве (психологический этюд) / Н.О. Бердяев. – М. : МГУ, 1992. – С. 3–23.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – Київ : Українське біблійне товариство, 2002. – 1159 с.
3. Грановская Р.М. Психология веры / Р.М. Грановская. – СПб. : Речь, 2004. – 576 с.

4. Зимьянина Е.В. Духовные искания и христианский реализм С.Л.Франка / Е.В. Зимьянина // *Философские науки*. – 2000. – № 3. – С. 128–139.
5. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. – [6-е изд., перераб. и доп.]. – СПб. : Питер, 2003. – 752 с.
6. Психологія релігії: посіб. / [В.П. Москалець]. – К. : Академ-видав, 2004. – 240 с.
7. Психологія суїциду: посіб. / [ред. В.П. Москальця]. – К. : Академвидав, 2004. – 288 с.
8. Розанов В.В. Уединенное / В.В. Розанов. – М. : ИПЛ, 1990. – 543 с.
9. Соловйов В. С. Чтения о богочеловечестве: [соч. в двух томах] / В. С. Соловйов. – М., 1989. – Т. 2. – С. 140.
10. Толстой Л.Н. Собрание сочинений / Л.Н. Толстой. – М., 1964. – Т. 16.
11. Франкл В. Основы логотерапии. Психотерапия и религия / В. Франкл. – СПб. : Речь, 2000. – 286 с.
12. Фромм Э. Искусство любить. Исследование природы любви / Э. Фромм. – М. : Педагогика, 1990. – 157 с.
13. Maslow A. Religions Values and Peak-Experiences / A. Maslow. – N. Y., 1970.

Spysok vikorystanyh dzherel

1. Berdjajev N. O. O samoubijstve (psihologicheskij jetjud) / N. O. Berdjajev. – М. : MGU, 1992. – S. 3–23.
2. Biblija abo Knygy Svjatogo Pys'ma Starogo j Novogo Zapovitu. – Kyi'v : Ukraïns'ke biblijne tovarystvo, 2002. – 1159 s.
3. Granovskaja R.M. Psihologija very / R.M. Granovskaja. – SPb. : Rech', 2004. – 576 s.
4. Zimjanina E.V. Duhovnye iskanija i hristianskij realizm S.L. Franka / E.V. Zimjanina // *Filosofskie nauki*. – 2000. – № 3. – С. 128–139.
5. Majers D. Social'naja psihologija / D. Majers. – [6-е изд., перераб. i dop.]. – SPb. : Piter, 2003. – 752 s.
6. Psihologija religii': posib. / [V.P. Moskal'ec']. – K. : Akademvydav, 2004. – 240 s.
7. Psihologija sui'cydu: posib. / [red. V.P. Moskal'cja]. – K. : Akademvydav, 2004. – 288 s.
8. Rozanov V.V. Uedinennoe / V.V. Rozanov. – М. : IPL, 1990. – 543 s.
9. Solovjov V.S. Chtenija o bogochelovechestve: [soch. v dvuh tomah] / V.S. Solovjov. – М., 1989. – Т. 2. – S. 140.

10. Tolstoj L.N. Sbranie sochinenij / L.N.Tolstoj. – M., 1964. – T. 16.
11. Frankl V. Osnovy logoterapii. Psihoterapija i religija / V. Frankl. – SPb. : Rech', 2000. – 286 s.
12. Fromm Je. Iskusstvo ljubiti'. Issledovanie prirody ljubvi / Je. Fromm. – M. : Pedagogika, 1990. – 157 s.
13. Maslow A. Religions Values and Peak-Experiences / A. Maslow. – N. Y., 1970.

Received February 17, 2017

Revised March 17, 2017

Accepted April 14, 2017

UDC 159.923

L. A. Onufriieva

kpnu_lab_ps@ukr.net

THE DETERMINANTS OF A PERSONALITY'S PROFESSIONAL MATURITY AS A READINESS FOR PROFESSIONAL REALIZATION

Onufriieva L. A. The determinants of a personality's professional maturity as a readiness for professional realization / L. A. Onufriieva // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 37. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – P. 267–279.

L. A. Onufriieva. The determinants of a personality's professional maturity as a readiness for professional realization. On the basis of the theoretical and methodological analysis of the problem of the image of «Me-professional» as a component of personality «Me-concept» there has been grounded the professional maturity as a mechanism of professional realization of a personality of future socio-economic specialists. Based on the findings of contemporary scientists it is noted that personal maturity is considered as a dynamic phenomenon being the result of continuous and natural desire of the personality to achieve self-actualization and personal maturity. The structure of the significant characteristics of future socio-economic specialists' professional maturity includes characteristics of intrapersonal constructive activities, expressing manifestations of improving the structure and functions of the personality (self-regulation, independence, creativity, in-